

**Ενότητα. Μεθοδολογικά ζητήματα διδασκαλίας της ξένης λογοτεχνίας από
μετάφραση
Κείμενα για το Ανθολόγιο Νεότερης Ευρωπαϊκής Λογοτεχνίας**

4. Γιάννης Κουβαράς, "Τα τριαντάφυλλα δεν μπαίνουν στη ζυγαριά. Η λογοτεχνία, η εκπαιδευτική πράξη και οι εξετάσεις", εφ. *Η Καθημερινή*, 29 Δεκ. 1998, σ. 12.

Κείμενο

Έχει γραφεί - με πολύ σαρκασμό, βέβαια, αλλά και πόση δυστυχώς πικρή αλήθεια - ότι ανομολόγητος στόχος του σχολείου είναι να κάνει το μαθητή να μισήσει το βιβλίο. (Σας θέλουν παντάπασι αγράμματους, για τους δοξάζετε, έγραφε ο Κοραής). Αρωγός σε αυτόν τον "παιδαγωγικό" σωφρονισμό είναι το σχολικό εγχειρίδιο (όποιος καεί στο χυλό...) που ακαλαίσθητο και δυσνόητο, κατά κανόνα (για να νομιμοποιείται ο διαμεσολαβητικός θεσμός των φροντιστών που φροντίζουν πριν από μας για μας), βεβαρημένο με την πρόσθετη εξεταστική απέχθεια που προκαλεί, ακυρώνει συχνά και τις καλύτερες των προθέσεων.

Να όμως που εφέτος, στη νέα σχολική σοδειά εγχειριδίων, είχαμε μια εντυπωσιακή έκπληξη (παρήγορη κοντά στις ελάχιστες εξαιρέσεις που υπάρχουν). Αναφέρομαι στην πρωτοτάξιδη ΝΕΛ (Νεότερη Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία - Ανθολόγιο μεταφράσεων, εκπονημένη από εκπαιδευτική ομάδα υπό τον κ. Ν. Βαγενά) που ήδη επαινέθηκε. Θα ήθελα να καταθέσω εδώ έσωθεν μαρτυρία από τη διδακτική μου εμπειρία των τριών μηνών στο πεδίο της σχολικής τάξης.

Η τυπογραφική εμφάνιση της ΝΕΛ, η εύστοχη εικαστική υποστήριξη (πλούσια σε τετραχρωμίες κυβιστών, υπερρεαλιστών, φουτουριστών κ.ά.) η εν γένει καλαισθησία της ερέθισαν από την πρώτη στιγμή το ενδιαφέρον των μαθητών (χρόνια εθισμένων στην απόχρωση του γκριζου) που φυλλομετρώντας την απόλαυσαν οπτικά και απτικά. Προσφέρθηκαν μάλιστα κάποιοι και να την αγοράσουν, καθότι ο ΟΕΔΒ είχε αποστείλει μόνο 15 αντίτυπα στο Λύκειό μας (2^ο Βριλησσίων). Σημειωτέον ότι το μάθημα είναι επιλογής στη Β' τάξη για τη λειτουργία τμήματος απαιτούνται 15 τουλάχιστον μαθητές. (Το επέλεξαν 28 στους 106 μαθητές του σχολείου μας, αλλά δυστυχώς τα νέα δεν είναι ανάλογα από γειτονικά σχολεία). Ένα βιβλίο λοιπόν που δίκαια αξιώνει θέση στην προσωπική βιβλιοθήκη του μαθητή).

Την αρχική ευφορία διαδέχθηκε σύντομα ο σκεπτικισμός: Το μάθημα θα εξεταστεί στις πανελλαδικές. Μόνο αυτό κατ' εξαίρεση από τα άλλα μαθήματα επιλογής της Β' Λυκείου! Δηλαδή οι ιθύνοντες τιμώρησαν γενναιόδωρα την επιλογή των εν λόγω μαθητών με την επιβάρυνση εξεταστέας ύλης ενός ακόμη μαθήματος στα τόσα υπάρχοντα. Και μόνον αυτή η άνιση αντιμετώπιση της συγκεκριμένης μερίδας μαθητών ναρκοθετεί την πολυδιαφημισμένη δυνατότητα ίσων ευκαιριών πρόσβασης στα ΑΕΙ, για την οποία κόπτονται οι αρμόδιοι, γεγονός που υπαγορεύει αλλά και επιβάλλει την κατάργηση της εξέτασης του εν λόγω μαθήματος, τουλάχιστον εφέτος. Οι μαθητές θα ωφεληθούν απείρως περισσότερο από την ελεύθερη συν - περιδιάβαση

σε όλο το κόρπους του βιβλίου και τη σύνθεση μιας εργασίας παρά από τη φροντιστηριακή σχηματοποίηση δέκα κειμένων και τον αναμνηρκασμό των SOS.

Ισχυροί επίσης λόγοι συνηγορούν, αυτή τη στιγμή τουλάχιστον, στην αναβολή της εξέτασής του, που καταρχάς προσκρούει στη φιλοσοφία του ίδιου του βιβλίου, του οποίου οι αρχιτέκτονες τονίζουν ότι σκοπός του είναι η ανάπτυξη κριτικής σχέσης με τη λογοτεχνία και η καλλιέργεια της αναγνωστικής απόλαυσης. Το προτείνουν ως σώμα κειμένων ανοιχτό σε αναγνώσεις εκ μέρους των ενδιαφερομένων. Αμφότερα όμως εγκλωβίζονται ασφυκτικά σε ερωτήσεις κλειστού τύπου που αρέσκεται το εξεταστικό σύστημα και στην αθροιστική λογιστική του. Οι γόνιμοι αυτοσχεδιασμοί, η αναγνωστική ευρηματικότητα που φιλοδοξεί να καλλιεργήσει το βιβλίο δύσκολα θα βρουν πεδίο ελεύθερης ανάπτυξης υπό την απειλητική σκιά της δαμοκλείου σπάθης των εξετάσεων. Εν ολίγοις φαλκιδεύονται βάνουσα ως κείμενα απόλαυσης, αφού ρεαλιστικά θα υποβαθμιστούν σε κείμενα εξέτασης και θα παρασυρθούν συρρικνωμένα στον στείρο αναμνηρκασμό φυλλαδίων των φροντιστηρίων, που υπονόμεισαν αδυσώπητα την επιλογή του εν λόγω μαθήματος (τους δυσκόλεψε τα σχέδια τυποποίησής του). Με την πρόσφατη ανακοίνωση της εξεταστέας ύλης (από τα 70 κείμενά του θα διδαχθούν τα 10), ακρωτηριάζεται ανεπανόρθωτα και ευνουχίζεται εν πολλοίς η ουσία της φιλοσοφίας του. Η λέξη εγχειρίδιο ως γνωστόν είναι δίσημη, όπως και το μαχαίρι άλλωστε κάποτε έχει διπλή κόψη. Στη συγκεκριμένη περίπτωση φοβάμαι ότι δεν θα χρησιμοποιηθεί για να κόψει το σκοτάδι της άγνοιας, αλλά θα στραφεί στο σώμα της ίδιας της Λογοτεχνίας, που κινδυνεύει να εκπέσει σε μάθημα ρουτίνας.

Συνιστά πάντως άκρα ειρωνεία να μην εξετάζονται τα υπόλοιπα μαθήματα επιλογής (Γαλλικά, Γερμανικά, Πληροφορική κ.ά.), σαφώς πιο μετρήσιμα και γεωμετρημένα, και να περνά από το εξεταστικό κόσκινο η Λογοτεχνία, με το στίγμα της ιδιαιτερότητάς της. (Τα τριαντάφυλλα δεν τα ρίχνεις στη ζυγαριά - ακόμη κι αν είναι ακριβείας - αλλά τα βάζεις στο βάζο της καρδιάς). Τώρα που η Λογοτεχνία χτύπησε την πόρτα του σχολείου (αυτόνομα πλέον και όχι συμπληρωματικά και δειγματοληπτικά όπως στο παρελθόν), θα την αφήσουμε στο ψύχος των εξετάσεων; Ποιος αγάπησε τον Σολωμό από τα σχολικά. Τον ανακαλύψαμε κεραυνοβόλα αργότερα. Εκτός του πεδίου των εξεταστικών καυδιανών δικράνων. Να προσθέσουμε ότι και η έλλειψη σχετικών βοηθημάτων του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου αλλά και της ελεύθερης αγοράς (καλώς ή κακώς) προσαυξάνει την ψυχολογική αβεβαιότητα των μαθητών, αλλά εν μέρει και των διδασκόντων.

Γνωρίζουμε όλοι ότι οι κατ' εξοχήν ευχάριστες αναμνήσεις από τα ανεξαργύρωτα σχολικά χρόνια είναι οι εκδρομές και οι "κοπάνες". Ας προστεθεί λοιπόν και η λογοτεχνία, "η εκδρομή αυτή που δεν τελειώνει, με το στίλβον ποδήλατο", όπως την ήθελε ένας αθεράπευτος θεράπων της, ο Εμπειρικός. Οι εξετάσεις σαφώς και χρειάζονται, αλλά προσοχή. Δεν είναι πανάκεια, αν θέλουμε βέβαια καλλιεργημένους και όχι απλώς εγγράμματους εκπαιδευμένους. Κάποτε παραμορφώνουν, αν δεν σκοτώνουν την ουσία. Μάλλον δίκαια σάρκαζε ο Wilde πριν από έναν αιώνα: "Στις εξετάσεις βάζουν ερωτήσεις οι ηλίθιοι που δεν μπορούν να απαντήσουν οι έξυπνοι".

Σύντομη αναφορά στο βιβλίο: Ενδιαφέρουσες οι προτάσεις του για αναγνώσεις παράλληλων κειμένων. Μόνο που δεν είναι πάντα οι ευστοχότερες. Λ.χ. το "Να κοιμάσαι" του Ελνάρ δύσκολα διαβάζεται παράλληλα με το προτεινόμενο του Ρίλκε, αντίθετα, μεγαλύτερη συγγένεια κλίματος βρίσκουμε με την "Ελένη" του Ελύτη ή την

"Μαρίνα των Βράχων". Ο "Ύμνος της Ζακύνθου" του Φόσκολο συνομιλεί αμεσότερα με στροφές από τον "Φιλόπατρι" του Κάλβου. Η επιλογή της μετάφρασης του Δόξα για το "AN" του Κίπλινγκ, δεν νομίζω ότι είναι επιτυχέστερη από εκείνη του Καρβούνη. Έδωσα και τις δύο στο τμήμα και σε συντριπτική πλειονότητα η δεύτερη ανταποκρινόταν περισσότερο στις αισθητικές ανάγκες των μαθητών. Λείπουν επίσης ποιήματα οικολογικής διάστασης.